

ՕՐԱԳԻՐ ՏԱՍՆՈՐԵԱՅ

Կը հրատարակուի Ամսոյն 10ից 20ից եւ վերջին:
Տարեկան գինն է 100 դանեկան ԿԱՆՈՒՅԻ:
Վեցամսեայ „ 60 „
Ուզողը կրնայ ստորագրուիլ, Պօլիս Զեմեքիի խանը վերի
յարկը Թ. 4-5 Խմբագրի սենեակը:
Ստորագրութիւնները ամեն ամառ 1և6 կսկըսի:

Երկրորդ լրգանին ամբողջ 18 քիւր ուզողը 50 դանեկան
պիտի վարէ:
Անճնայան ղանաւ մը համար ըլլալու ծանուցմանց հա-
մեմատար սակարկութիւն կըլլայ:
Ո եւ իցէ նամակ եւ գրութիւնք Խմբագրին պիտի ուղ-
ղուի:

20 ՅՈՒՆԻՍ

ՆՐԱԿՈՐԴ ԶԱՐԻ 1861

ԹԻՒ 32

ԶԻՒՆԿԻՐԵԱՆ ՅԱԿՈԲՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Յուլիս 13 շաբաթ օր «Ն. Յակոբոս Վարդապետ
Զիւնկիբեան» ստորագրութեամբ Յայտարարու-
րին մը տեսնուեցաւ շրջաբերութեան մէջ: Յիշեալ
ստորագրութեան վրայ ունեցած համարումնիս մեր
հետաքրքրութիւնը չափազանց շարժելով՝ մենք ալ
առիթմը անկէ հատ մը եւ ուղադրութեամբ ընթեր-
ցանք գալն. եւ անոր մէջ երեք կերպ ճշմարտու-
թիւնն ցկատեցինք, այսինքն նախ՝ յիշեալ Վարդա-
պետը իբրեւ Նրուսաղեմի Միաբան, սոյն գրուած-
քով՝ ի դիմաց Միաբանութեան կը խօսի: Երկրորդ՝
Ս. Արծրին Միաբանութեանն դուրս մէկը Պատրի-
արք ընտրուելուն նգովք չըլլալը, կամ կայ ալ նե՝
եւրքէն ուղղած ըլլալը իբր կ'ապացուցանէ: Նր-
բորդ ինք ճշմարտախօս մէկ մը՝ իր տուած տե-
ղեկութիւններուն ամենատուրջ բաներ ըլլալը իր
ստորագրութեամբք կը հաստատէ:

Ահա այս երեք ճշմարտութեանց վրայ համա-
ուօտի բանի մը խօսք ընել կ'արժէ:

ԱՌԱՋԻՆ ԶՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Երբ Յակոբոս Վարդապետը այս գրուածքովը
ինքնզինքն երուսաղեմի Միաբան ցըցուցած, ի դի-
մաց Միաբանութեան խօսած ատեն՝ մենք գիտէինք
որ ինք շատոնց ի վեր նոյն Միաբանութեանն մեր-
ժուած է. որ ինչպէս ասկէ երեք տարի առաջ
Նրուսաղեմ գտնուած ծամանակիս, Վանքին մօ-
տերը եղած տան մը մէջ ցորեկ ատեն այս հրա-
ժարումը յայտնած էր, լուսահոգի Յովնաննէս
Պատրիարքին չարաչար զանգատելով, միանգա-

մայն այսօրուան ազէտ եւ անխորձ երխտասարգ
Վարդապետները չափազանց զովելով, բողոմք ի
նմին վայրկեանի այս Յայտարարութեան մէջ խօս-
ուածներուն յամենայնի հակառակ խօսուածները;
որ իմ այս ըսածներուն ստուգութեանը վկայ են
նաեւ Մեծարգոյ Սիմոնիկ աղա Փափազեանն ու
Հռոմեական Հայ Զախմախեան Մկրտիչ աղան,
որոնք հոն ներկայ գտնուելով մեզի հետ ունկնդիր
եղան, եւ հիմայ հոս են, եւ մեկն ալ իրեն մը
տեղիմ բարեկամն է:

Բայց ի ասկէ՝ ինք ատենե մը ի վեր (յսածնիս)
Վանքը ոտք կոխած չէր, այլ Նաճա քաղաքը հան-
գիստ նստած, միակերպ կը բղրակցէր Պօլսոյ բա-
րեկամացը հետ, որ ինչպէս նաեւ մէկ նամակն ալ
անցեալները... բայց ինչ պետք է հիմայ հարկ
չեղած տեղ պալմասքէի օրենքին դէմ գործել, որն
որ կը պատուիրէ րե՝ «ղիմակաւոր մարդը անու-
նովը բարեւել անբաղաքաւարութիւն մըն է» մենք
սա երեսան ելածներուն վրայ խօսիմք:

Անցեալները մեր անբեւեռոյք օղակն էակը մեզի
իմաց տուեր էր րե՝ Նրուսաղեմի Միաբանութիւնը,
Զիւնկիբեան զՅակոբ Վարդապետը (չիյտեմք ինչ
պատճառի) իւր Միաբանութեանն որոշէր է մի,
կամ պիտի որոշէ մի, ան աղեկ մը չի կրցանք
հասկննալ, միայն աս կերպ բան մը կայ եղե-
րը իմացանք: Եւ դարձեալ չենք գիտեր րե (սը-
խալ տեսած չըլլամք), վերջին անգամ 1861 Յուն-
ուար լին Միաբանութեան շարադրած Կանո-
նագրութեան ներքեւ «Յակոբոս Վարդապետի»
ստորագրութիւն կան. երե չի կար ինչքն նշան
էր, ի հարկէ Միաբանութեանն որոշուած ըլլալուն:
Ուրեմն մեր օղակն էակն տուած լուրն ալ ստոյգ
ըլլալու է:

Այս մասին զարմանալու մեկ կետն ալ սա է որ՝ ինք բազում ժամանակէ հետե Եւթա բնակելով, առանց Երուսաղէմ ելլելու (որ մնաց Վանք), այս օրերս Եւթայէն ուղղակի դէպ ՚ի Պօլիս գալով, իսկ Երուսաղէմի Միաբանութիւնը՝ Եւթայէն 40 ժամ եւ Պօլիսէն 42 օր հեռուն ըլլալով, Յակոբոս Վարդապետը որ ատեն կամ որոն հետ բնակցէր, եւ բոլոր Միաբանութեան խորհրդարար խորհին հետ միացուցէր է: Ասիկայ միայն լուսաւորեալի մը կողմէն հաւատք ընծայելու բան է, խաւարեալի մը համար ոչ երբեք: Բայց եւ այնպէս ասոր ուզողը հաւատայ, չուզողը չը հաւատայ, մենք սա երկրորդ ճշմարտութիւնը նայիմք:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Ամենաստույգ բան մըն է որ՝ մարդիկ Ս. Գրոց խօսքերն անգամ իրենց ջար կրիցը գոն ըրած են, անոր Աստուածաբանական ճշմարտութիւններն այլայլելով, գտնոք իրենց կամքին յարմարցնելով: Ըստ դիպի դառնաս այնպիսիներուն հարցունես քե՛ «Ինչո՞ւ կ'այլայլէք այն Աստուածային պատգամները կամ յայտնութիւնները» . անշուշտ սա սխալ պատասխանը կ'ընդունիմք քե՛ «Մենք Ս. Գրքը կ'ընդունինք իրապէս. բայց մեր ընդունածին մէջ յաւելեալ բաներ կան, որոնք մեր նախնիքը ետքէն սպրդէր են»: Ասոր պատասխան՝ նորէն կ'ուզես նե՛ սա ըսէ որ, « Դուք նորեւեկ մարդիկն եր, իսկ Ս. Գրքը շատ հին. հետեւաբար դուք գայն նոր ճանցցաք նե՛ մենք ձեզմէ շատ առաջ ճանցցէր եւ ընդունէր ենք... »: Արդ երբոր որ ասանկները իրենց նոր դրութիւնը պաշտպանելու, ու իրենց վախճանը ցաւալի նպատակն առաջ տանելու համար այսպէս կը խորհին ու այսպէս ալ կը քարոզեն նե, հապա ինչո՞ւ համար Յակոբ Վարդապետն ալ պիտի ջաշխատի ջրելու այն քե՛ «Միաբանութեան դուրսէն Պատրիարք մը ընտրուելուն նշան չիկայ» . երբ ինքն ալ այժմ Միաբանութենէ որոշուած ըլլալուն, կարելի է օր մըն ալ Պատրիարքութեան կարգը իրեն գայ: Բայց չէ, ինքն ալ քիչ մը վարը Հաննա Վարդապետին տպագրեալ պատմութիւնը մեռք առնելով՝ «Յիւրաքի կայ այդպիսի նշան մը, բայց ետքէն մտած է. ետքէն սպրդած է» կ'ըսէ. որով հաստատել կ'ուզէ քե՛ բընաւ ատեն մը Ազգին մէջ ասանկ խնդիր մը յառաջ եկած չըլլալով՝ Երուսաղէմի նախնի Միաբանութիւնները իրենց մէջ այս բանը խարդախութեամբ կարգեր կարգի դրեր, եւ յետոյ յանդգաւ-

բար (ըսեմք) բերեր Հաննա Վարդապետին գրքին վերջերը տպագրեր են. եւ արդի Միաբանութիւնն ալ (ի հարկէ երկու երեք տարի առաջ ինքն ալ մեկ տեղ) այնպէս գտեր եւ ընդունէր, եւ հիմայ ալ էլեր Ազգին աջքը կը խօսէ: Հա, այնպէս է ո՞ Յարգելի վարդապետ: Երուսաղէմայ Վանքին մէջ հարկաւ այսօրան տարուան տպեալ գիրք մը խարդախեալ կրնայ ըլլայ եղեր. այս բանը աղէկ մտքերնիդ ըմբռնեցէք, որովհետեւ ատոր վրայօր ուրիշ ատեն ձեզի ըսելիքներ կ'ունենամք... :

Եւ սակայն Յակոբ Վարդապետին ասանկ նշան մը ըլլալը չընդունելուն բուն պատճառը նոյն ինքն իր խօսքերովը կը յայտնէ ըսելովը քե՛ «Ինչպէս կրնար նշան դնելու Դրիգոր շրջապակիր Երուսաղէմի Պատրիարքը, երբ որ ինքն ալ Սրբոց Յակովբեանց Միաբանութենէն չէր... արդեօր չէր մտածեր քե՛ հն առաջ նոյն նշանովը ինք իր վրայ պիտի բերեր»: Մենք ալ կ'ըսեմք, «Ի՞նչպէս կրնայ Յակոբ Վարդապետն ալ այս նշանովը ընդունիլ, երբ ինք ալ այսօր դուրսէն մեկը սեպուելով, կրնայ ըլլալ որ վաղը բաղդը գինքը տանի այն յաշոդութեան ասպարեզը, ուստի այն ատեն կարելի բան է որ ասանկ նշան մը աներկիւղ գլխուն վրայ առած, երբայ այն Գրիստոսական Աթոռին վրայ բազմանայ»: Ուստի իրաւունք ունի հրապարակաւ ըսելու քե՛ այս նշանովը սուտ է, շինծու է, ետքէն մտած բան մըն է, եւ այն եւ այն: Բայց երեք տարի առաջ ասանկ չըսեր եղեր. այն ատեն Միաբանութեան մէջն էր եւ հարկ չի կար ըսելու:

Այն ատենուան խոհովն ու հիմակուան խոհին մէջ տեղ խիստ տարբեր պարագաներ կան: Երեկ Ովսաննա, այսօր Խաչեսցի. ասիկայ նոյն իսկ Երուսաղէմի մէջ չեղած բան մը չէ, ուրեմն այս ալ զարմանալու բան չէ: Այն, դեռ երեկ Միաբանութիւնը ամբողջ «Երկաներ մշակք, գովելի աշխատողք, քաղցր պտուղներ հասցընողք» էր Յակոբ Վարդապետին համար, (Ովսաննա). իսկ այսօր նոյն Միաբանութիւնը «ափեղցփեղ խօսողք, կարճամիտք, տգետ, անփորձ երիտասարդք եւ Պատրիարքութեան անարժան մարդիկներ» էղած են նոյն Վարդապետին քով: (Խաչեսցի):

Ասոնք այսպէս, իսկ արդ՝ մինչդեռ Յակոբ Վարդապետը յիշեալ նշանի խնդրոյն վրայօր ամուր փաստ մը ցըցունելու համար, առանց ժամանակը յայտնելու հին պատմութիւն մը յառաջ

դադրենք զինքը, որ Տիեզերական Ս. Ժողովոց պատմութիւն չէ կարդացեր, որ երէ կարդար՝ յայտնի պիտի տեսնէր որ նախնի Ս. Հարք այս բանիս վերայօք ինչ կերպ կանոններ սահմանէր, եւ այն կանոններուն դէմ վարուողին ինչ սոսկալի նզովքներ որոշէր են. եւ երէ ստորագրութիւնը միայն վարդապետի, եւ նիւթին տերը աշխարհական մըն է, անոր ալ կը ցաւիմք որ չի տեղեկացած խնդիրներու մէջ անխոհեմաբար կը նետուի ու : Հոս խօսքերնիս ընդմիջելով, անցնիմք երրորդ ճշմարտութեան:

ԵՐՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԶՇՄՍԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Որ է Յակոբ Վարդապետին ճշմարտախօս, եւ իր տուած տեղեկութիւնները ամենատուրջ բաներ ըլլալը իւր ստորագրութեամբը հաստատել:

Չեմք զիտեր քե՛ր այս մասին Բանահայեկան Ս. Կնքը մի յարգենք, քե՛ր չէ առաւել ճշմարտութիւնը: Անա երկու սրբութիւն, եւ երկուքն ալ մեզի համար սէրէի բաներ ըլլալով՝ կը տարակուսիմք քե՛ր ճիշդ որին զոնեմք:

Արդարեւ հարկ է որ երկուքին ալ մեկ աստիճանաւ մեր յարգանքը մատուցանելով, այս մասին առաւել ճշմարտութեան հետեւիմք ըստ Զօրաբարէի, «ճշմարտութիւնը ամեն բանի յաղթող է» զոչելով:

Արդ յայտնի է քե՛ր անցեալ տարի, մեր օրագրոյն 92^{րդ} բնոյն մէջ «Ազգային ընդհանուր ժողով» վերնագրով յօդուած մը հրատարակած էինք, «ըստ սահմանա նայելով» ըսելով: Այս յօդուածնուն մէջ սըխալ տեղեկութիւններ ըլլալուն, Ազգային Բաղաքական Ժողովը այն ատեն իրաւունք ունեցաւ մեր այն գրութեան դէմ գանգատներ ընելու, եւ այնպէս զմեզ յանցաւոր դատելով՝ այն գրութիւնը յետս կոչել առաջարկեց. որ ինչպէս յառաջիկայ 10^{րդ} բնոյն մէջ մեր կողմէն այս յետս կոչումը ուղիղ տեղեկութիւններով հանդերձ ի գործ դրուիլը կը տեսնուի: Այն ատենի ժողովին Ստեփանը պիբը զմեզ պիտիւր էր որ կամ տեղեկութիւն տուողին անունը տամք, եւ կամ մենք անձամբ պատասխանատու ըլլամք նոյն գրութեան. բայց մենք այն ատեն այս տեղեկութիւնները տուողին պատիւը հայելով, բոլորովին վրանիս առինք անոնց պատասխանատուութիւնը, եւ այնպէս համայն հասարակութեան դիմաց յանցաւոր համարեցանք, եւ ասոր համար ալ օրագրի մը կողմէն բաւական նախատեսեցանք: Արդ այժմ կը հարցունեմք

յիշեալ Յայտարարութիւնը ընդերքող անձանց քե՛ր «Զիլինկիբեան Յակոբոս վարդապետի» ստորագրութիւնը ընդունելէ ե. անոր ըսածները իրենց կողմէն իբրեւ - ճշմարտութիւն մը ընդունուած է, եւ կամ նորին տուած տեղեկութիւնները ամենատուրջ բաներ մը ըլլալուն հաճութիւն մը տրուած է:

Այս հարցումները ընելէն յետոյ կը յաւելումք քե՛ր երէ որ «Այն» պիտի պատասխանեն, ուրեմն այն ատեն մեզի տրուած այն տեղեկութիւններն ալ ստույգ, եւ մեր այն յօդուածն ալ ազատ պիտի համարուին. քանզի նոյն իսկ Յակոբ վարդապետն էր այն իրողութիւնները մեզի հաղորդողը, որն որ ինք անձամբ վերոյիշեալ (Նոյ. 4) ընդհանուր ժողովին ներկայ ըլլալով՝ ի դարձին իրիկուսն դէմ մեր սենեակը գալով այն բաները մեզի ընդարձակ կերպիւ պատմեր էր. որ մենք ըստ հարկի խոհեմութիւն բանեցընելով, տուած տեղեկութիւններուն ջորսին մեկը միայն հրատարակեցինք:

Ուստի (ընդհակառակն ըլլալով), քե՛ր մեր յիշեալ յօդուածը այն սխալ կերպարանքովք պիտի մնայ, ուրեմն հարկ կ'ըլլայ որ Յակոբ Վարդապետի ստորագրութեամբ յօրինուած ո՛ր է իցէ նամակ եւ յայտարարութիւն մեր այն յօդուածին կերպարանքը ունենայ, եւ անոր ընդունած դատաստանը ընդունի:

Իայց եւ այնպէս ասոր հրատարակաւ դատաստանը հասարակութեան ողջամիտ մասին կը բողոքիմք:

Իսկ կարելի է որ ոմանք կողմակցութեան ոգւով մը ըսեն քե՛ր «մարդոս երեկուսն բազում սըխալմունքները այսօրուան մեկ ճշմարտութիւնը կը ներկ» : Այն ատիկայ յիշուի է. բայց երեկուսները զիտնալով, այսօրուաններուն ալ ըստ բաւականի տեղեկանալով, վաղուաններէն հետեւելիքները ոչ զիտեմք եւ ոչ կարող էմք զիտնալու:

Մենք այսքանը ըսինք մեր խղճէն ստիպեալ, մնացեալը Միաբանութեան զիտնալու բանն է:

Այս մասին այլ եւ այլ ըսելիքներնիս մեկ քանի օրէն էլիլիք կէս բերքերնուն մէջ անյապաղ պիտի կատարեմք:

Խմբագիր-Տնօրէն

Ս. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵՆԻՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ԲԻՐԻՔՅԱՆ

ՊՈՍՏԱՆԵՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՖԷՆՏԱՆԵՐԱՐ